

הלכות פסח סימן תעה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

כדי להמית אָרְס שְׁפָתוֹכוֹיָא.

סכנה, יש להקל בפחות מבזית מרור, אך אם אין הקושי מחמת חולי אין להקל בזה.

25) ואף שיש במצוה שיעור של כזית מצוה שאוכלה בכדי אכילת פרס, ולענין איסור אכילת כזית המין בפסח נחשב אכילה ולא בטל, כתב החו"א (א"ח סי' קכד להק' קטו, א ד"ה אתי מרור) שמי"מ לענין קיום מצוה לא די באכילה בכדי אכילת פרס, כיון שהמרור שאוכל עמה מבטל את טעם המצוה.

[משנ"ב ס"ק יז]

לנער התרפת כמ"ו פקודו שְׁאָכַל מִקְרָבָא.

26) ואף בליל הסדר שחל בשבת שיש איסור לנער פסולת מותר אוכל משום איסור בורה, דעת הגר"מ קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק כב) שאת החרוסת מותר לנער מעל המרור, משום שאין זו פעולת ברירה, שהרי הרבה פעמים נשאת מעט חרוסת על גבי המרור, ובאופן זה אין נחשב איסור בורה.

[משנ"ב ס"ק כא]

מצוה ומרור וְאִיכְלִים בְּיַתְדֵי²⁷.

27) וטעמם שאין מוכיזים פסח, אף שבזמן שביית המקדש היה קיום היו בורכים עמו גם את בשר הפסח לרעת הרבה ראשונים, כתב החק יעקב (ס"ק יג) שכיון שאומר יכן עשה הל' הריהו אומר שקר, שכן אינו אוכל פסח בזמן הלל, וגם יבוא לטעות ולאכול את הצלי שהוא כנגד הפסח, והרי אסור לאוכל משום שנראה כאוכל קדשים בחורף.

[משנ"ב ס"ק נג]

משום מצוה שְׁאֹכְלֵי²⁸.

28) ובדיעבד אם אכל בלא הסיבה, כתב השו"ע הרב (ס"כ) שאין צריך לחזור ולאכול בהסיבה, משום שיש לסמוך על דעת האומרים שאין צורך כלל הסיבה באכילת הכורך, כיון שאוכל או גם מרור, ומרור הרי אינו צריך הסיבה.

[משנ"ב ס"ק נה]

בסימן תעג במשנה ברונה סעיף קטן כ²⁹.

29) ובטעם הדבר כתב שם, שאחר שמילא כריסו ממרור באכילתו לשם כרפס, אין יברך אחר כך על אכילת מרור.

[ביה"ל ד"ה בטבל]

בסימן רה במשנה ברונה סעיף קטן ה. עין שם³⁰.

30) שב כתב, שכל שאין דרך לאוכלו בנות שהוא אלא רק יחד עם פת, אם אכלו לבדו מברך עליו 'שהכל', ואף דבר שיכולים לאוכלו בעודו רך ובמצא שיש אפשרות לאוכלו חי לבדו, מי"מ אם דרך בני אדם באותו המקום לאוכלו רק יחד עם פת, ברכתו 'שהכל'.

21) ומה שהיקנו לטבול את המרור בחרוסת משום ארס, אף שבשאר ימות השנה אוכלים מרור ולא הוזהרו חכמים לחוש לזה, כתב הרא"ש (פסחים פי"ו סי' כה) שהאיל הוא טיבול של מצוה הוזהרו חכמים שלא יהיה בו חשש סכנה, וביאר הגרש"ז איערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט ארחות הלכה הע"י 318) שכיון שתיקנודו בתורת חיוב על כל אדם, חששו שלא תבוא תקלה על ידם, ולכן הנהיגו בוזה וזדירות יתירה.

[שנה"צ ס"ק יג]

ואינו אלא משום קצרה, זכר לתפוח²².

22) ועוד דברים שיש בחרוסת משום זכר לשיעבוד במצרים, כתב הרמ"א לעיל (סי' תעג ס"ה) שעושה את החרוסת עבה וזר לטיט, וכן מאדומה בין זכר לדם.

ובטעם הרב שאין מברכים על החרוסת אף שהיא מצוה בפני עצמה, כתב הטור שהחרוסת טפלה למרור ולכן לא תיקנו בה ברכה.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְאִיכְלֵנוּ בְּלֵא הַקְּבָה²³.

23) ולענין ברכת 'בורא פרי האדמה' על אכילת המרור, כתב לעיל (סי' תעג ס"ק נה) שיוכין בברכת 'בורא פרי האדמה' שמברך על הכרפס לפטור גם את המרור שאכל לאחר מכן, ולכן לא יברך לאחר אכילת הכרפס גם אם אכל ממנו כזית. ואף לשיטת שהביא בביה"ל שם (סי' ר"ה ואינו) שאם אכל כזית כרפס מברך אחריו ברכה אחרונה, מי"מ כתב בביה"ל שאינו חוזר ומברך שוב על המרור, ובטעם הרב כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח על א"ח סי' קסז ס"ק ד) שסומכים על דעות הקדמונים שבליל הסדר נחשב המרור כדברים הבאים מחמת הסעודה ואינו טעון ברכה נכמבואר טעם זה בביה"ל שם.

[משנ"ב ס"ק טז]

וְכֹרֶקָה עִם הַמְרֹר²⁴ וכ"ו, לְעֵשֶׂם מְצָה שֶׁהוּא מִדְּאוֹרְקָתָא²⁵.

24) ואופן כריכת המצה עם המרור, דעת הגר"ש זואנר (קובץ מבית לוי ח"ד עמ' לב) שאף שבספר ויגד משה (סי' כו אות ז) דקדק מלשון השו"ע שמשמע שכורך את המצה בין שתי חתיכות מרור [וכן הוא לשון כמה ראשונים], מי"מ כבר כתב שם שאין מנהג העולם כן, אלא כורכים את המרור בין שתי חתיכות מצה אחת מלמעלה ואחת מלמטה, וכלשון הקצושיע (סי' קיט ס"ז) והערך השלחן (סי' ז).

ומי שקשה עליו אכילת המרור עם הכורך, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' טו) שאם הקושי הוא מחמת חולי [אף שאין בו

הלכות פסח סימן תעה

באר הגולה פו

ט ברימא קמ ר טור
בשם רבנו שמעיה
בשם רש"י והרא"ש
כ טור בשם השו"ת
ל שם בגמרא קט"ו
יגב חסדא

לגער חרסת מעליו, ויברך על אכילת מרור (יד) ויאכלנו בלא (ו) הספה. ואחר כך נוטל (טו) מצה שלישית ובוצע ממנה [טז] (טז) ויכורכה עם המרור (יז) ויטובלה (יח) פחלסת הגה ויש אומרים (יח) דאין לטבול, וכן הוא במנהגים, (יט) וכן ראיתי נוהגין, (כ) *ואומר זכר למקדש (ט) (כא) פהלל (כב) ואוקלן בחדם (כג) בהספה. ומשפך על אכילת מצה כלא (י) נסית בדבר שאינו מענין הסעודה עד שלאכל בריקה זו, (כד) כדי שמשעלה ברכת מצה וברכת אכילת מרור גם לקריקה זו: ב (כה) לאם אין לו (כז) ויקרות לטבול ראשון אלא מרור, וברך עליו *בטבול ראשון בורא פרי (יז) האדמה (כו) ויעל

שערי תשובה

[*] וכוונה עם המרור. עין בשאגת ארתה סימן ק דבדבר הרא"ש שמעם הא מרור כיצד צדח הנהיגו ששם דבכונה על אכילת מרור, וא"כ י"ל דקריקה א"צ פניה, והשיג ע"ז והביא ראיות דת"ב לאכל בחדם בוסן דאיכא פסח טלארמא וכו' ויחזי מענין גלא מורה מצה ומרור ואוכל וכד', והט"ו קמב ד"ל הנה כונה פסח מצה ומרור, וכן פרש רש"י, וכ"כ סא"ר ו"ל. וסח"י קמב דעקשו אין פסח אין לזכיר פסח, דאיהו יאמר שקר ביון שאין לו פסח, ע"כ אין לשפש הספסא שלנו, ע"ש: (י) נסית, ואם סה א"צ להור ולברך, ב"ת, ט"ו, מ"א: (ל) ויקרות כו'. וטוב לתור אחר שאר ירקות לצמקני נפש מפלגא שפנקרא, ואם אין לו ירקות יתח דבר אחר שברכתו ככה"א אפלו הוא מין לפת, מ"א: (יז) האדמה. וקמב המ"א: וקמא אם לוקח טאות מין טהור שראוי לאכל ס"י מקריין עליו פרי, אבל מה שאין דבר לאכלו ס"י, כמו תבואה שפוקין קריין, אין לברך עליו רק על אכילת

באר הגולה

הזכיר זה, וזאת הרא"ש והמרדכי, ובש"ס לא נזכר אלא פזית, השמש שאכל פזית. ואף שאפשר לדחוק דעקר שעורא הוא בכזית ובדיעבד יוצאין בו, מפל מקום כל כי האי מילתא הני לה להלמוד לפרשי, ובאמת אף להני המצריכים ג' מצות הוא רק משום לחס' משנה, וגם הא דהזכיר לזכור בברכה ראשונה על מצה אחת ובברכה שניה על מצה שניה הוא משום שלא יהיו המצות חבילות חבילות, אבל גם לקריחה שתי המצות הם דבר אחד וכמו בשבת לחס' משנה, ומעקר הדין יכול לאכל איהו שירצה, רק משום דעל כל אחד מהמצות פזן בברכה, טוב שיזעזע מכל אחד, אבל פזירא די בכזית אחד בצרחה משפטים, וכל שפזן לפי פשרת הפוסקים וכפי פסק המסבר שאחזו בשפטים ומכון פשרת הפוסקים על שפטים ככה, מפל שפזן דאין צריך רק פזית אחד השפטים, גם רבנו ירחם שהעמיק גמ' פזית באחרונה דעת רבנו הרא"ש לא הזכיר רק שאוכל משפטים, אבל שני פזית לא הזכיר, וצריך עיון: * ואומר זכר למקדש, קשה, הלא אמרנו זו הני הפוסקים בין ברכה לברכה, והקמב בעצמו מסיים שאין לו להסיח וכי' כדי שמשעלה ברכת אכילת מרור? ודחוק לומר דגם אמרנו זו הני מענין הסעודה כמו י"ל בריף, והקמב לא מצאתי לשים פוסק האי לשנא שקמב הקמבר, רק כתבו בריקה זו הוא זכר למקדש אבל לא הזכירו שיאמר זכר למקדש, ואולי לאו דוקא קמב הקמבר 'ואומר' 'ואוקלן' וכד', אלא שעריה מתחלה להחיל לאכל ואחר כך יאמר הגדה זו, ולולא דמסתמינא הרי אטינא דצריך לומר בסמכר: וטובלה בחרסת זכר למקדש פהלל, וכלשון הש"ס וכל הפוסקים, והאי 'ואומר' הוא שטפא דלשנא, וצריך עיון: * בטבול ראשון בורא פרי האדמה? דעת מגן אברהם, דאם אין לו ממיני מרור רק תבואה שפוקין אצלנו חריין, אין קברך עליו ברכת הפזית, וכל עליו לאכלו בחדם בוסן דאיכא פסח טלארמא וכו' ויחזי מענין גלא מורה מצה ומרור ואוכל וכד', והט"ו קמב ד"ל הנה כונה פסח מצה ומרור, וכן פרש רש"י, וכ"כ סא"ר ו"ל. וסח"י קמב דעקשו אין פסח אין לזכיר פסח, דאיהו יאמר שקר ביון שאין לו פסח, ע"כ אין לשפש הספסא שלנו, ע"ש: (י) נסית, ואם סה א"צ להור ולברך, ב"ת, ט"ו, מ"א: (ל) ויקרות כו'. וטוב לתור אחר שאר ירקות לצמקני נפש מפלגא שפנקרא, ואם אין לו ירקות יתח דבר אחר שברכתו ככה"א אפלו הוא מין לפת, מ"א: (יז) האדמה. וקמב המ"א: וקמא אם לוקח טאות מין טהור שראוי לאכל ס"י מקריין עליו פרי, אבל מה שאין דבר לאכלו ס"י, כמו תבואה שפוקין קריין, אין לברך עליו רק על אכילת

באר היטב

(ו) הספה. ואם רוצה להסב רשאי: (ד) בחרסת. וכ"כ הבי"ח והנה"ל מפראג וט"ו וחי' ונאחזקים לטבול בחרסת. והמ"א כתב: היכא דנהוג נהוג: (ט) פהלל. הנסחא שלנו כף הוא: כן עשה הלל בזמן שביח המקדש קמב הנה כונה מצה ומרור ואוכל וכד', והט"ו קמב ד"ל הנה כונה פסח מצה ומרור, וכן פרש רש"י, וכ"כ סא"ר ו"ל. וסח"י קמב דעקשו אין פסח אין לזכיר פסח, דאיהו יאמר שקר ביון שאין לו פסח, ע"כ אין לשפש הספסא שלנו, ע"ש: (י) נסית, ואם סה א"צ להור ולברך, ב"ת, ט"ו, מ"א: (ל) ויקרות כו'. וטוב לתור אחר שאר ירקות לצמקני נפש מפלגא שפנקרא, ואם אין לו ירקות יתח דבר אחר שברכתו ככה"א אפלו הוא מין לפת, מ"א: (יז) האדמה. וקמב המ"א: וקמא אם לוקח טאות מין טהור שראוי לאכל ס"י מקריין עליו פרי, אבל מה שאין דבר לאכלו ס"י, כמו תבואה שפוקין קריין, אין לברך עליו רק על אכילת

משנה ברורה

שבתוכי²¹). ויש מקומות (יג) שאין נוהגין לשקע פלו, אלא בטבול מקצתו: (יד) ויאכלנו בלא הספה²². שהוא זכר לעבודת. (יז) ומפל מקום אם רוצה לאכל בהספה, רשאי: (טו) מצה שלישית. כדי לקדם מצוה בשלשמן: (טז) ויכורכה עם המרור²⁴. וצריך פזית מצה (טו) וכזית מרור. וטעם בריקה זו (טו) כדי לצאת דעת הלל, דסבינא לה דקרא ד"על מצות ומררים יאכלהו" בקדרי הדרי משמע, ומפל מקום, לצאת רק בנה ודי אכילת מצה ואכילת מרור אי אפשר בזמן הנה אפלו להלל, דכיון דמרור בזמן הנה דליקא פסח אינו רק מברכין, ועל"כ כשיאכלם בחדם אחי טעם מרור ומבשל לה לטעם מצה, שהוא מקראותי²⁵ אפלו בזמן הנה, ומשום זה צריף לאכל מתחלה כל אחד בפני עצמו, ואחר כך אוכל שניהם בחדם כדי לצשות זכר לזמן שהיה מקדש קמב והקריבו פסח, ואז לפי דעת הלל היו אוכלים מצה ומרור בחדם: (יז) וטובלה בחרסת. שפירי (ח) בריקה זו היא זכר למקדש פהלל, והלל הנה מקום מצות חרסת מרור זה שפריכה, שפירי לא הנה אוכל מרור קלל קדם בריקה זו. וגם בנה צריך לגער חרסת כמו במרור שאכל מקדש²⁶ [נאמר מרדכי]: (יח) דאין לטבול. טעמם, שכבר קים מצות חרסת בטבול ראשון, (יט) וגם אין לחש לאדם שבמרור זה פיון שאוכלו עם מצה בפריכה: (יט) וכן ראיתי נוהגין. עין באחרונים שהסכימו דהעקר בנה הדראוונה, ומפל מקום היכי דנהוג נהוג: (כ) ואומר. עין באור הלכה: (כא) פהלל. והפסחא אצלנו בהגדה: "כן עשה הלל בזמן שביח המקדש וכו' הנה כונה מצה ומרור ואוכלם בחדם"²⁷. (ט) ויש שכתבו שצריך לומר "הנה כונה פסח מצה ומרור": (כב) ואוקלן בחדם. עין לעיל סעיף קטן ט שכתבנו שאין צריך לבלע בחדם רק להכניסם בפיהו בכת-אחת, (כ) והוא הדין הכא: (כג) בהספה. משום (כז) מצה שאוכל²⁸: (כד) כדי שמשעלה. ורוצה לומר, דהא עושין אנו זכר למקדש, ואז הנה עקר המצוה רק בפריכה, ולכן צריך שלא להפסיק, כדי שתחול הברכה על הפריכה. ומפל מקום אין זה אלא לכתחלה, ובדיעבד (כז) אם סח פיתתים אינו צריך לתור ולברך על הפריכה: ב (כה) אם אין לו ירקות וכו'. דלכתחלה צריך לקריות הפוסקים דאין לברך על הפריכה, וכל עליו לאכלו בחדם בוסן דאיכא פסח טלארמא וכו' ויחזי מענין גלא מורה מצה ומרור ואוכל וכד', והט"ו קמב ד"ל הנה כונה פסח מצה ומרור, וכן פרש רש"י, וכ"כ סא"ר ו"ל. וסח"י קמב דעקשו אין פסח אין לזכיר פסח, דאיהו יאמר שקר ביון שאין לו פסח, ע"כ אין לשפש הספסא שלנו, ע"ש: (י) נסית, ואם סה א"צ להור ולברך, ב"ת, ט"ו, מ"א: (ל) ויקרות כו'. וטוב לתור אחר שאר ירקות לצמקני נפש מפלגא שפנקרא, ואם אין לו ירקות יתח דבר אחר שברכתו ככה"א אפלו הוא מין לפת, מ"א: (יז) האדמה. וקמב המ"א: וקמא אם לוקח טאות מין טהור שראוי לאכל ס"י מקריין עליו פרי, אבל מה שאין דבר לאכלו ס"י, כמו תבואה שפוקין קריין, אין לברך עליו רק על אכילת

שער הציון

הרגום: 1 הנה.

(יג) פרי הדש, ודחויא דש"ס דבריה חרסת סגי להמית האדם ואינו אלא משום מצוה, זכר לפתוח²²: (יד) בית-יוסף ומגן-אברהם ופרי חדש ומשפחת הגר"א בסעיף קטן יד: (טו) שערי-תשובה בשם משוכת שאגת-ארתה, וכן מסיק בספר מאגרי-מזכירי בשם ב"מ ראשונים, עין שם: (טז) גמרא: (ח) אחרונים: (יח) לבש והגר"א: (יט) עין קט"ו וחקיעקב: (כ) אליה נהי, וכן מסיק בבית-מאיר, ולא כמגן-אברהם: (כא) אחרונים: (כב) חקיעקב ורש"א: (כג) גמרא:

